

Aktuální situace v odvětví cukrovka-cukr

CURRENT SITUATION IN BEET AND SUGAR SECTOR

Zpracováno podle referátu předneseného na Cukrovarnicko-likovnické konferenci 2015

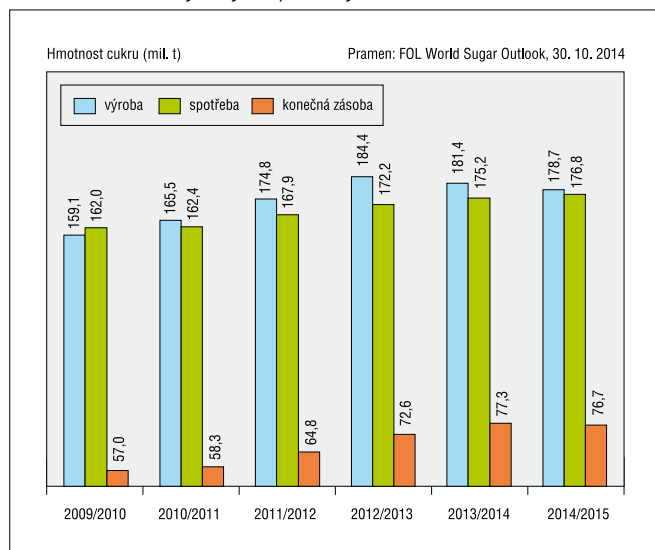
Oldřich Reinberg – předseda Koordinační rady Českomoravského cukrovarnického spolku a předseda Svazu lihovarů

Uplynulá cukrovarnická kampaň 2014/2015, ale vlastně i celý fiskální rok 2014/2015, byly charakterizovány několika klíčovými momenty. Za prvé to byly vynikající klimatické podmínky pro cukrovou řepu ve všech fázích vegetace, kdy se podařilo v České republice dosáhnout rekordních hektarových výnosů. Za druhé potom mimořádně dlouhými kampaněmi, což bylo zapříčiněno jednak velkým množstvím cukrové řepy, jednak částečně také technickými problémy při jejím zpracování v některých cukrovarech. Za třetí se naplno projevil nadbytek cukru nejen v České republice, ale v celé Evropské unii, který měl dramatický dopad na vývoj cen cukru. Právě významný pokles cen na burze i v realizovaných kontraktech byl čtvrtým charakteristickým aspektem uplynulého roku.

Vysoké zásoby cukru

Situace na světovém trhu s cukrem vykazuje posledních několik let setrvalý trend – výroba převyšuje spotřebu a celosvětové zásoby rostou. Zatím posledním rokem, kdy spotřeba cukru převyšovala jeho výrobu, byl rok 2009/2010. V tomto roce činila světová zásoba cukru 57 mil. t. Od té doby pět let po sobě výroba cukru ve světě převyšovala jeho spotřebu. Za toto období narostly celosvětové zásoby cukru z 57 mil. t na 76,7 mil. t v roce 2014/2015. Je to zapříčiněno vysokou výrobou v nejsilnějších světových cukrovarnických regionech, především pak v Brazílii (obr. 1.).

Obr. 1. Bilance výroby a spotřeby cukru ve světě

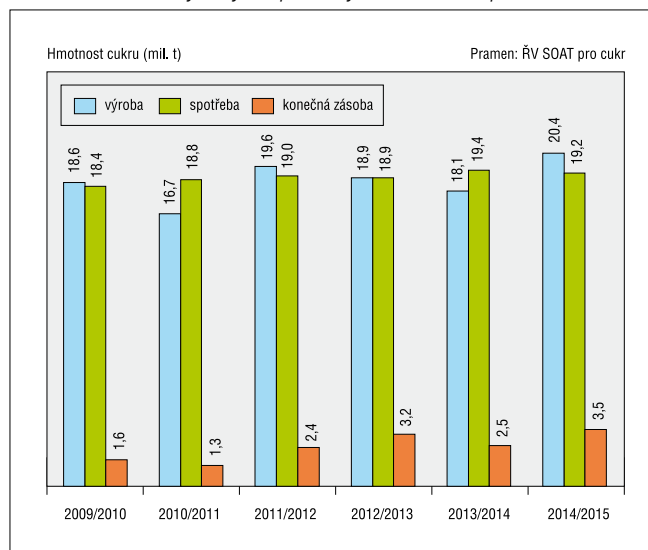
Podobná situace panuje i na trhu s cukrem v Evropě. Ten je až do roku 2017 svázán regulovaným režimem, který ale již bohužel nefunguje. Producenti cukru mají velké přebytky výroby, které ale mohou jen velmi obtížně distribuovat – jednou možností je prodej cukru v kvótě, druhou pak prodej nadkvótového cukru na základě vývozních licencí. Těch je ale omezené množství. Od roku 2009/2010 tak vzrostla zásoba cukru v Evropě z 1,5 mil. t na 3,5 mil. t po kampani 2014/2015 (obr. 2.).

Tlak na ceny cukru

Tato situace samozřejmě vytváří velký tlak na ceny cukru, a to jak na světové, tak na evropské úrovni. Ty se během jednoho roku propadly až o 40 %. Skutečné realizační ceny se dostaly pod kritickou hranici 400 €·t⁻¹ kvótového cukru. To jsou ceny, které jsou z hlediska dalšího fungování evropského cukrovarnictví dlouhodobě neudržitelné. Systém kvót, který by měl být stabilizačním prvkem komodity, už dávno neplní svou úlohu. Velmi vysoké ceny v letech 2011–2013 vystřídaly ceny kriticky nízké. Systém kvót tu přesto stále je a export je svazován vývozními licencemi (obr. 3.).

V realitě České republiky má kromě nadbytku cukru v Evropské unii i ve světě na ceny vliv také dovoz levného cukru ze sousedních zemí, především pak Německa a Polska. Relativním pozitivem propadu cen by mohlo být snížení dovozů cukru do Evropy, kdy ještě v roce 2012/2013 bylo do Evropy importováno

Obr. 2. Bilance výroby a spotřeby cukru v Evropské unii

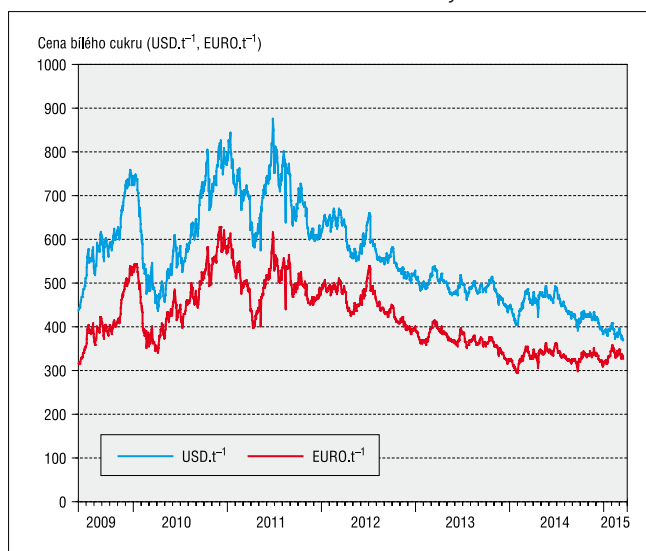
4,1 mil. t cukru, v roce 2013/2014 pak 3,8 mil. t a v uplynulém roce 2014/2015 to bylo již jen 3,2 mil. t cukru.

Propad cen cukru s sebou samozřejmě přinesl i propad cen cukrové řepy, jež jsou odvozovány právě z realizovaných cen cukru cukrovarnických společností. Ty nedovolí platit za cukrovou řepu pěstitelům více, než udává nařízení EK 1308/2013, což je 26,29 €·t⁻¹ cukrovky přepočítané na 16% cukernatost, a i tato cena za cukrovku, resp. její placení, začíná být z hlediska prodejních cen cukru pro cukrovary problémem. Vedle vysokých zásob cukru ve světě i Evropě jsou dalšími faktory ovlivňujícími cenu cukrové řepy konec oddělených plateb na řepu, blížící se konec regulovaného trhu v roce 2017 a také vysoká kurzová rizika, kdy ČNB neustále mění datum plánovaného ukončení devizových intervencí.

Konkurenceschopnost cukrové řepy

I přes snížení cen ale cukrová řepa zůstává mimořádně konkurenceschopnou plodinou nejen v porovnání s ostatními komoditami, ale i v porovnání s okolními státy. Cukrová řepa je v České republice exkluzivní surovinou pro cukrovarnickou výrobu. Kromě cukru se z ní u nás vyrábí také bezvodý líh, pitný líh, krmiva, hnojiva a získávají se z ní také další vedlejší produkty, jako je zemina či voda. Zatímco v Evropské unii se plocha cukrové řepy snížila od roku 2006, kdy začal v Evropě platit nový regulovaný režim, z 2,1 mil. ha na současných 1,4 mil. ha, plocha v České republice se za stejné období z 61 tis. ha v roce 2006 přes propad na 59 tis. ha v roce 2010 vrátila na úroveň 63 tis. ha. Nerostla přitom jenom plocha řepy, ale mimořádně se zvedla také efektivita jejího pěstování. V roce 1990 činil výnos 40 t·ha⁻¹ řepy, v roce 2014 to už ale bylo více než 80 t·ha⁻¹, což je hodnota plně srovnatelná s průměrem Evropské unie. Během 25 let tak došlo ke zvýšení hektarových výnosů o 100 %. Čeští pěstitelé cukrovou řepu umí pěstovat, využívají nejmodernější metody i poznatky a díky dobrým cenám cukrové řepy v uplynulých letech měli možnost investovat nemalé částky do strojního

Obr. 3. Cena bílého cukru na burze v Londýně – LIFFE

vybavení. Je proto nesmírně důležité rozměr pěstování cukrové řepy v České republice i přes propad cen zachovat (obr. 4.).

Zajištění rentability pěstování cukrové řepy je možné pouze prostřednictvím vysokých hektarových výnosů a konkurenceschopného zpracujícího průmyslu. Absolutně se také neobejde bez podpory státu. Jak již bylo zmíněno, výnosy stoupají. Cukrovarnický průmysl je na vynikající úrovni, plně srovnatelné s rozvinutou Evropou. A díky silné a dlouhodobé lobby se podařilo prosadit zařazení cukrové řepy mezi tzv. citlivé komodity, což znamená 450 mil. Kč státní podpory pro cukrovou řepu ročně. Dotace na cukrovou řepu jako na citlivou komoditu by tak měla pomoci překlenout krizové období, ve kterém se v současné době komodita cukr-cukrovka nachází. I tato podpora se však v porovnání s některými dalšími zeměmi může jevit jako nedostatečná. Zatímco v České republice činí dotace na jeden hektar cukrové řepy zhruba 270 eur, například

v Polsku tato podpora dosahuje výše 400 eur, na Slovensku 567 eur a v Rumunsku dokonce 645 eur (obr. 5). Bude tedy velmi důležité pokračovat v lobbingu a pokusit se pro cukrovou řepu na další období vyjednat další vylepšení podmínek.

Kampaň 2014/2015

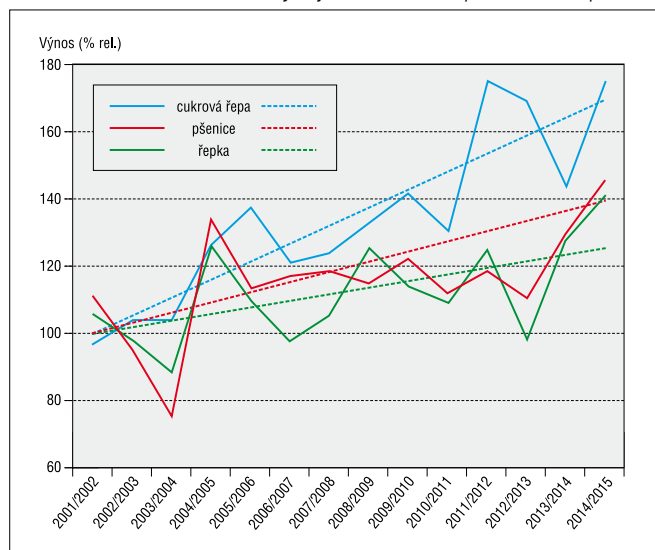
V kampani 2014/2015 bylo v České republice činných sedm cukrovarů (České Meziříčí, Dobrovice, Hrušovany nad Jevišovkou, Litovel, Opava, Prosenice, Vrbátky). Kampaň začala 7. září 2014 a po 178 dnech ukončil zpracování cukrové řepy poslední cukrovar. Svou délkou je tak uplynulá kampaň rekordní. Celkem bylo zpracováno 5 400 000 t cukrové řepy z plochy 63 tis. ha. Výnos řepy činil $78 \text{ t} \cdot \text{ha}^{-1}$, výnos polarizačního cukru

byl ca $12,5 \text{ t} \cdot \text{ha}^{-1}$. Cukernatost dosáhla úrovně 16,5 %. Celkem bylo v kampani 2014/2015 vyrobeno 630 tis. t cukru.

Z celkového vyrobeného množství cukru mohou výrobci prodat 372 tis. t cukru v kvótě a na dalších 150 tis. t cukru se podařilo získat exportní licence. To znamená, že v České republice bude po uplynulé kampani přebytek 110 tis. t cukru. K tomu je nutné připočítat také dovozy cukru, jejichž výše je zatím otázkou.

Česká republika je v komoditě cukr jako v jedné z mála komodit soběstačná a dokonce proexportní. Výnosy přes $80 \text{ t} \cdot \text{ha}^{-1}$ přepočítané na 16% cukernatost dnes řadí pěstitele v České republice mezi evropskou elitu. V roce 2014 bylo v Čechách dosaženo výnosu $12,9 \text{ t} \cdot \text{ha}^{-1}$ polarizačního cukru, v roce 1998 to bylo pro srovnání přibližně $7 \text{ t} \cdot \text{ha}^{-1}$ polarizačního cukru. Mimo jiné se z jednoho hektaru při takovémto výnosu vyrobí zhruba 8 000 l bioetanolu, což neposkytne žádná konkurenční plodina.

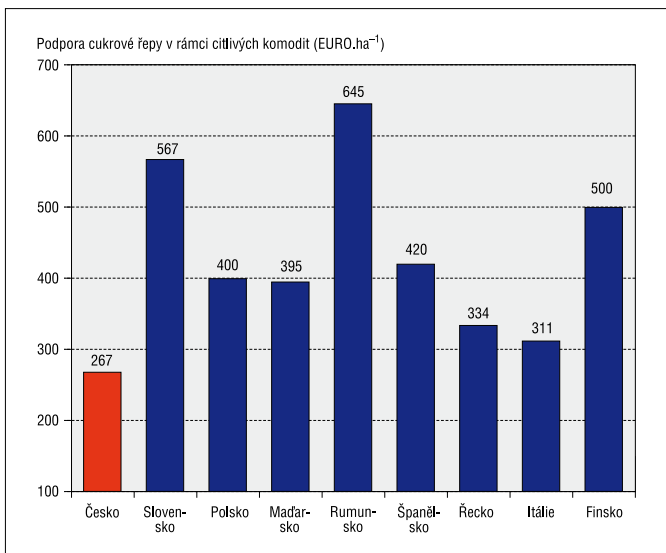
Obr. 4. Porovnání trendů vývoje: cukrovka – pšenice – řepka

Po roce 2017

České cukrovarnictví je vzhledem k investicím provedeným v minulých letech (nová sila v Českém Meziříčí a Vrbátkách, čistírna lihovarnických výpalků v Dobrovi) dobře připraveno a má šanci spolu s pěstiteli cukrovky i v obtížném liberálním prostředí, které po roce 2017 nastane, profitovat. Hlavním cílem a strategií jak cukrovarnických společností, tak pěstitelů, ale i nadále musí být snaha o maximální efektivitu a neustálé snižování nákladů. Pěstitelé se musí soustředit na další zvyšování výnosů a cukernatosti a neustálé snižování nákladů. Zpracující průmysl musí dále snižovat výrobní náklady, zvyšovat kvalitu, investovat do diverzifikace portfolia svých výrobků a do výroby obnovitelných zdrojů energie. Je také nesmírně důležité, aby Česká republika zůstala proexportní zemí. Je třeba pokračovat v jednání se státem o dalších možnostech podpory pěstování cukrové řepy.

Obr. 5. Porovnání podpor cukrové řepy ve vybraných státech EU

Pozn.: V západních státech EU mají odlišný platební systém (platba na farmu)

Souhrn

Rok 2014/2015 lze charakterizovat především vynikajícími podmínkami pro vegetaci cukrové řepy, mimořádně dlouhými kampaněmi, nadbytkem cukru a s ním spojeným drastickým propadem cen. Celosvětová zásoba cukru činila 76,7 mil. t, evropská potom 3,5 mil. t. Obě čísla představují rekord. To s sebou přineslo propad cen cukru až o 40 %. I přes propad cen zůstává cukrová řepa v České republice konkurenceschopnou plodinou a úroveň jejího pěstování je na evropské úrovni, kdy například výnosy vzrostly během posledních 25 let o 100 %. Přesto je třeba pro nadcházející období po roce 2017 jak na straně pěstitelů, tak na straně zpracovatelů pokračovat v úsilí o neustálé snižování nákladů a maximální efektivitu.

Klíčová slova: cukrovarnický sektor, cukr, výroba cukru, cukrová řepa, kvóty, Česká republika, Evropská unie.

Literatura

1. F. O. Licht's *World Sugar Outlook 2014*.

Reinberg O.: Current Situation in Beet and Sugar Sector

The 2014/2015 campaign was mainly characterised by excellent beet growth conditions, extraordinarily long campaigns, and an oversupply of sugar associated with a dramatic downswing in prices. The world sugar inventory amounted to 76.7 million tonnes, thereof 3.5 million in Europe. Both figures are the highest ever. This situation made sugar prices fall by up to 40%. Despite the price drop, sugar beet remains a competitive crop in the Czech Republic, and is grown at a very good European level; over the last 25 years, yields have gone up by 100%. Despite this, the post-2017 period will require further cost-reduction and efficiency-improvement efforts from both growers and processors.

Key words: sugar industry, sugar, sugar production, sugar beet, quota, Czech Republic, European Union.

Kontaktní adresa – Contact adress:

Ing. Oldřich Reinberg, Tereos TTD, a. s., Palackého náměstí 1, 294 41 Dobruška, Česká republika.